

obce našeho okresu

Železná

Dáte se proti proudu Zlatého potoka – Blšanky. Necelý kilometr za Měcholupy stačí projet vysokým obloukem železničního mostu překlenujícího údolí, a jste v Železně. Most je natolik mohutný, že by se za něj nemuseli stydět ani v Praze. Však je to také technická památka! V Železně, dnes už poměrně vesnička ve stráni, najdete hned dvě kapličky, pomník padlým z první světové války, u Blšanky bývalý mlýn a na kopci rozlehlý hospodářský areál, požární nádrž a kdysi majestátní Witmannovu vilu. Historik dr. B. Roedl praví, že se kdysi všude okolo pěstoval chmel a dokonce tu vrcholost v polovině 17. století provozovala vlastní pivovár. V polovině 19. století žilo v Železně 5 židovských rodin a byl tu kamenolom. V srpnu roku 1872 se obci pronahla strašlivá povodeň, která si vyžádala smrt 26 občanů. Začátkem 20. století se tu začalo s těžbou hrncířské hlíny.

⁴ Sobota 7. března, slunečný den, polední modro. Auto výpravy jistě. Zastavujeme u hostince pana Chramosty nabízejícího zmrzlinové kornoutky, Břežňáka, Louny a Zla-

Sběratel Helmut Leity.

topramen, ale až od 15 hodin. Na zdejší hospody je umístěna tabulka, ukazující, do jaké výšky sahala Blšanka roku 1872. Muselo to být úděsné!

Teší nás udržovaná jásavě žlutá kaplička. Prohlédneme si pomník padlým s obnovou umělohotnou deskou z roku 2006, se jmény vesměs německými. Před dvaceti lety jsem mluvila s pamětnicí Marií Krausovou, která uvedla, že zde do roku 1927 žili pouze Němci, pak teprve přišli čeští kolonisté.

Dole u řeky je nově postaven mocný kámen z krystalického křemence.

V sobotní obci je až příliš ticho. Konečně lidská bytosť! Merčím paní v hnědé bundě, která se po ulici prochází s kočárkem. Veze si měsíčního vnučka Marečka. „K obědu jsem dneska dělala krupicovou polévku pro nedělníka, a koprkovic s masem,“ odpovídá na moji oblibátní otázku

Věra Mazánková s kočárkem.

Věra Mazánková. V Železně žije 42 lidí, do obce přišla ze Slovenska, z Cadci. „Jezdila jsem sem na brigádu na řepu a tady jsem se seznámila s manželem. Nejdříve jsem pracovala jako dělnice, ale pak i v kuchyni.“ Právě mjíjeme jejich dům, za plotem smutně poříkává pejsek - jack rasel teriér. „Náš Čiko na vnučátko žáril, ale na procházku jsem ho nevezala, pod kočárkem by se jen pletl,“ vysvětluje paní.

Povídáme si o vesnici, o povodních. „Nejhorská byla ta v roce 1872. Jedna deska o této povodni je přímo na hostinci, druhá na protější domě. Pokud se chcete dozvědět

něco víc, rád vám to poví náš hostinský. Dneska otevřel ve tři.“
Vedle Čika je dalším výrazným psem v obci statný rezavý německý ovčák. Na jeho štěkot vychází na proslulné zápraží starší brýlatý pán v modráčkách. „Já se tady narodil,“ říká Helmut Leity a Bojara uklidňuje. Pán pochází ze smíšeného manželství, předky však má nejen české a německé, ale také polské a dokonce italské, o čemž svědčí i jeho původní příjmení Leityni. Sympatický člověk nás zahrnuje takovým množstvím informací, že by směl mohl psát obecní kroniku.

„Jako děti jsme si nejraději hráli na kopci. Zajímavé je, že když kopete tři metry do země, narazíte na čedič. Podloží je však měkké, vápencové. V dětství jsme se s oblíbenou koupali u jezu. Blšanka tehdy bývala plná raků a škeblí. V současnosti zjišťují, že tito živočišci už v řece chybí. Zřejmě za to mohou čističky, které tak dobře vodu nevyčistí. Dříve se znečišťovalo okoli baráku, teď jde všechno do vodních toků.“

Snad proto, že můj tatínek byl horník, mne zajímají šachty a historie těžby kaolínu. Paní Krausová před dvaceti lety emotivně líčila, jak v šachtách v kopci Šalová pan

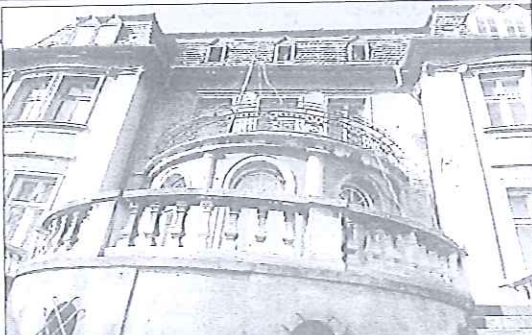

Josef Posel na procházce.

Dreher zaměstnával na čtyřicet lidí. Ve štóлах až třicet metrů pod zemí za svitu karbidových svítilen dobývali horníci krumpáčemi kaolín, přičemž za krychlový metr kaolínu dostávali 90 korun. V dole bylo zaměstnáno i šest žen, které čistily kaolín od nezávadoucích rzivých žilek. „Poddolovaný je úplně celý protějšší kopec, bývaly tu (včetně Libořic) celkem čtyři šachty, například Šalava, Ebrle, další byla pod kopcem Na Kofince. Ale prakticky kutal každý soukromník, co měl pole a našel kaolín,“ dodává pan Leity, který pracoval v zátecké šrouboárně a později jezdil po polích zemědělskými mechanizmy.

Vedle jeho domu je proluka po zbořených dolech a o kousek dál firma, která se zabývá speciální kovovýrobou.

Nejvic mne zajímá kámen, který byl vztýčen u řeky. „O tom našem menhiru vám mohu povědět víc. Pravdou je, že jsme na poli často chytali pluhem o větší kameny. Některé jsme odstrtili, ale tenhle byl příliš velký, tak jsem ho roku 1974 pásákem svalil do rokle. Nedávno jsme ho vztýčili jako menhir. Mám

Witmannovu vilu si nyní můžete koupit za necelé dva miliony korun.

rád zajímavé kameny a sbírám je prakticky celý svůj život. I dneska půjdeme s Bojarem na procházku. Přináším kousky zkamenělých kmenů, ale také zkameněliny mlže nebo industrie dávných předků. Ty nejkrásnější jsem dal do kabinetu měcholupské školy, ale bohužel se ztratily. I moje děti často vyzaly geologické kladívko a zkoumaly zka-

Paní Leityová pekla vdolky.

meněliny. Znam čtá místa, kde se dají najít velice zajímavé věci, ale ta místa nikomu neprozradím. To tak. Všechno bychom vyrabovali a na naše potomky nezbyde nic,“ moudře dodává pan Leity.

Zajímám se o osudy pana Witmanna, jemuž patřila vila na kopci. „V roce 1949 Witmanna zavřeli, pracoval na uranu. Před sedmi lety se přehnal tornádo a poškodilo střešy. Vilu koupili Italové, ale nyní je opět k máni, za necelé dva miliony.“

To už k nám přichází paní Leityová, dneska pekla vdolky a vaříla dršťkovou polévku, kdezto její manžel pracoval na zahradě. „Zasel jsem petržel a špenát. Taký chová králiky. Jeden čas jsem jich měl více než sto. Mám s chovem dobrou zkušenost. Kdepak, nehynou mi na mor, protože je pravidelně očkují.“

„Kromě hospody tu není nic. V pondělí, středu a pátek kupujeme chleba,“ konstatuje paní a vzpomíná na libořícký krávin, také vařila ve školní jídelně.

Společně se zahrubáváme do historie. „Roku 1946 šli příbuzní do od-

su. V minulosti tady bylo zboženo nejméně sedmáct domů. Zda sem jezdí původní obyvatelé? Přijíždějí každý rok, ale už ubývají. Třeba teta Pavla zůstala ve východním Německu a je jí 88 roků, jejím dečarám je více než padesát. Zda jsem počítával nějakou averzi vůči svému původu? Tady ne, ale mival jsem na základní škole samé jedničky a däl na školy mne vzít nechtěli.“

Dozvídáme se, že mlýn má pan Gabriel z Litvínova a statečně ho dáva dobrohdmy a že úspěšně chová včely.

„Náš pes Bojar je dobrý hlídač. Když jsme tu my, tak je přátelský. Ale kdybychom tu nebyli, tak by vás ven nepustil.“

Jdeme travnatou zkratkou vzhůru do vsi. Na výsluní už modře kvete rozrazil.

Zemědělský areál se na kopci vypíná jako nějaký hrad. Z větší části je pěkně opraven. Avšak i kaplička na kopci by nějakou větší opravu snesla - interiér je zcela oprýskaný, zřetelná je pouze holubiце nad bývalým oltářem a modrá nebasa.

Proti kapli je víceúčelová nádrž, ve které plavou kachny. Stojí tu i stará pumpa a betonově napajadlo pro dobytek.

Procházíme ulicí, z jedné strany mjíjeme opravovaný hospodářský areál, z druhé strany domky s dvory. Na vratech u čísla popisného 5 je mimo jiné portrét kozy a cedulíčka, že zde bydlí Jitka Pichnarčíková a Jan Fučík. Pes za vraty je bojovný, pozornost upoutává i obrovský bílý kozeľ. Na vývěsece čteme, že obec Libořice, pod níž Železná náleží, pořádá vylet na hrad Sychrov. Následující bytovky, před nimi hromada palet, patrně na topení. Dolů ze svahu pak vede cesta, určená pěším a cyklistům.

Blížíme se k vile. Kutí tu cosi trojice kluků, jeden už v kračasech. Vila stále vypadá honosně, avšak zblízka je omšelá. Podle fotek, které nabízíme objekt na internetu, vím, že zůstalo zachováno původní dřevěné schodiště a velice hezký krb.

U vily roste statná vysoká douglaska. Na pomoc si půjčují vyprávění paní Krausové: „Ve vile z roku

Fotbalovi fanoušci se již těší na sobotní zápas v Měcholupech.

po dvaceti letech

1870 bydlel centrální ředitel Dreherova statku a starosta obce Witmann, též správce Schmiedbach a zvěrolékař Doubisch. V Železně pak sedlačili Stengel, Matauch, Purgel, Hájek a Prachatický. Hospody tu byly tři: Witmannova, Treyerova a Tesafova. Hasiči pořádali plesy i cvičení u hospodě U Tesáře. Rezník Schmied, Prelerovi a Kohn-

U řeky byl postaven menhir.

vi měli obchody. Působil tu krejčí Stein, čtyři ševci. Mohutný mlynář Matauch chodil po vsi s dlouhou fajkou a byl všude vítán, neboť byl veselá kopa. Obecní záležitost vyřizoval policajt Tesar, ponocní se tu střídali. Děkan z Libořic sloužil sám německy. Pouf se konala v polovině srpna, slavnější býval libořícký jarmark, kam se chodilo pro hrncířské zboží i dobytek. Za války pomáhali v německých rodinách Poláci a Francouzi. V květnu 1945 měl v Železně sídlo štáb Rudé armády, přímo u nás, u Krausů opravoval boty armádní švec a rachotil bytelný šicí stroj armádního krejčího...

Scházíme k řece. Na mostě je cedula Pila, nabízí krovky, latě hranolý a ukazuje ke mlýnu se zákazem vstu-

Interiér kaple volá po opravě.

pu. Objekt, který zde před časem vyhořel, je již odstraněn.

U mostu natírá plot pán penzijního věku, ale povídá si nechce. Další dva pánové jsou bratři - Vojtěch a Josef Poslové.

„Býval jsem ajzlbóňákem ve Vršovicích. Později na šachtě na Karvinsku. Jako děti jsme se jezdili na prázdniny. Jsem tu velice spokojený. K obědu byl řízek s kaší. Oproti jiným národům si žijeme v blahobytu... Poslední povodeň byla až tady u kamene... Rozkřiklo se, že je kámen magický, tak se ho teď lidí dotýkají. Zrovna nedávno tu byla mladá dvojice a snažila se kámen obejmout. Máme doma celé DVD o tom, jak se stavěl,“ říká Josef Posel.

To už přichází další pán: „Nejsem tu dlouho, jsem z Měcholup. Dneska hraji Měcholupy s Žiželci, to bude mač!“ - „A já trénuju záky, hrával jsem fotbal v divizi,“ říká pan Vojtěch Posel a společně se chystají do sousední vesnice na fotbal.

Přístě Želkovic

Píše a fotí Květa Tošnerová